

**Development and evaluation of social responsibility indicators of high school principals a combined approach
(Case study of secondary schools in Lorestan province)**

Ameneh Sepahvand¹
Faranak Mosavi²
MohammadJavad karamafrooz³
Susan Laay⁴

Received Date: 23 Sep 2021
Reception Date: 25 Nov 2021

Abstract

Schools play a pivotal role in achieving the economic, social, cultural and environmental goals of society, and achieving the goals of community development depends on having highly socially responsible managers in the field of education. The present study was designed and conducted with the aim of developing and evaluating social responsibility indicators of high school principals in Lorestan province. The data collection tool was a semi-structured interview. Purposeful sampling method was performed based on achieving theoretical saturation of 15 interviews. Theoretical coding method was used to analyze the data. The statistical population included a small number of high school principals in Lorestan province. Using the Morgan

¹ . PhD Student in Educational Management, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran.

² . Associate Professor, Department of Educational Management, Faculty of Literature and Humanities, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran (Corresponding Author) Email: frnkmosavi@yahoo.com

³ . Assistant Professor, Department of Educational Management, Faculty of Literature and Humanities, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

⁴ . Assistant Professor, Department of Educational Management, Faculty of Literature and Humanities, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

table, 290 people were selected by simple random sampling. The instrument used for data collection was a researcher-made questionnaire based on the results of the qualitative part of the research, which had 55 items and was based on a five-point Likert scale. Due to the pandemic of coronavirus, the statistical sample was provided virtually. Descriptive statistics including mean, standard deviation and inferential statistics including Smirnov clomograph and exploratory factor analysis were used to analyze the quantitative part. Findings include 55 sub-indicators, some of which include accountability, academic guidance efficiency, school excellence, effective teaching-learning, creativity, aspiration, self-management development, support of national culture, development and promotion of Islamic culture, promotion of environmental culture, saving education, Entrepreneurship is the responsibility of empowerment, promotion of charity, democracy, anti-discrimination, and citizenship, which were classified into six main indicators.

Keywords: Indicators of social responsibility, Responsibility for environmental sustainability, High school principals, Lorestan Province

تدوین و ارزیابی شاخص‌های مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه یک رویکرد ترکیبی (مطالعه موردی مدارس متوسطه استان لرستان)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۰۴

آمنه سپهوند^۱

فرانک موسوی^۲

محمدجواد کرم‌افروز^۳

سوسن لائی^۴

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تدوین و ارزیابی شاخص‌های مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه با روش ترکیبی متوالی کیفی - کمی انجام شد، از نظر هدف کاربردی بود، بخش کیفی با روش پدیدارشناسی انجام شد، مشارکت‌کنندگان شامل صاحب‌نظران و متخصصین در حوزه علوم تربیتی بودند که با روش هدفمند انتخاب شدند. ابزار پژوهش مصاحبه

۱. دانشجوی دکتری تخصصی رشته مدیریت آموزشی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

۲. دانشیار گروه مدیریت آموزشی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. (نویسنده مسئول) Email: frnkmosavi@yahoo.com

۳. استادیار گروه مدیریت آموزشی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

۴. استادیار گروه مدیریت آموزشی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

نیمه‌ساختاریافته بود. روایی صوری و محتوایی مصاحبه توسط ۳ تن متخصصان رشته مدیریت آموزشی انجام شد و برای روایی و پایایی داده‌ها از معیار قابلیت اطمینان و قابل قبول بودن استفاده شد. تجزیه و تحلیل از روش تحلیل محتوا (مقوله‌بندی و کدگذاری) انجام شد. مصاحبه‌ها ضبط شده بر روی کاغذ مکتوب و مقوله‌بندی شدند تعداد شش شاخص و ۵۵ زیرشاخص برای مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه به دست آمد. در بخش کمی نیز جامعه آماری شامل مدیران مدارس متوسطه استان لرستان در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ با بیش از پنج سال تجربه، که شامل ۱۳۳۳ نفر بودند و پس از محاسبه، حجم نمونه از طریق فرمول کوکران به تعداد ۲۳۸ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته مبتنی بر یافته‌های کیفی بود که مقدار پایایی آن با آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمد. تجزیه و تحلیل با نرم‌افزار spss و Smartpls3 مورد تحلیل قرار گرفت و به روش تحلیل عاملی تأییدی نتایج اعتبارسنجی شد.

کلمات کلیدی: مسئولیت اجتماعی، اخلاق، مدیران مدارس متوسطه، مدارس متوسطه

مقدمه و بیان مسئله

آموزش و پرورش با فراهم آوردن محیط تربیتی و تعلیمی وظیفه توسعه دانش و آگاهی بخشیدن به مردم را بر عهده دارد (حسینی سنگریزه، نیازآذری و عنایتی، ۱۳۹۸: ۲). همچنین یکی از بخش‌های توسعه اجتماعی و عامل توسعه مهارت‌های اجتماعی از جمله مسئولیت‌پذیری اجتماعی بوده است (بارخدا و احمدحیدری، ۱۳۹۹: ۳۸۶). در طول چند دهه گذشته علاقه فزاینده‌ای به مسئولیت اجتماعی در سازمان‌ها از جمله سازمان‌های آموزشی ابراز شده است (سوسیک، کوال و کامرون^۱، ۲۰۱۷: ۲). تغییرات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی در دهه‌های گذشته بر مؤسسات آموزشی اثر گذاشته و آنرا تحت یک فرایند اصلاحی و چالش‌های جدید قرار داده است جهانی شدن، جامعه دانشی، نوآوری، توسعه فناوری و تأکید فزاینده بر نیروهای بازار از جمله عوامل کلیدی هستند که بر مأموریت سازمان و مشخصات مؤسسات آموزشی، نحوه عملکرد و ارائه آنها تأثیر می‌گذارد (جانکل و جانکلوا، ۲۰۱۷، ۵۳).

امروزه مدیران مدارس متوسطه آموزشی بیشتر با این مسأله مواجه هستند که چگونه معلمان و دانش‌آموزان را کنترل کنند تا بتوانند رضایت هیأت‌های امناء، مسئولان دولتی و هیأت‌های اجرایی را فراهم سازند (ایلچ، ۱۳۸۹: ۱۴۸). در حالیکه کارکردهای جدیدتری مانند نظارت اجتماعی، دگرگونی و نوآوری در جامعه، تأمین بهداشت روانی و سلامت روحی افراد جامعه، تربیت نیروی مسئولیت‌پذیر، خلاق، قانون‌گرا، مشارکت‌جو و دارای اعتماد به نفس مورد تأکید است (زارعی و بزرگی‌نژاد، ۱۳۹۸، ۲۴۶). اهداف آموزش عمومی این است که جامعه دانش و مهارت خود را گسترش دهد توانایی‌هایی در خود ایجاد کند تا بتواند رشد شخصیت، دموکراسی، برابری، بهبود اقتصادی و شغلی و همچنین توزیع عادلانه رفاه را ارتقا دهد (سایپودین و مولینو^۲، ۲۰۱۹، ۶۸). همچنان که دانشگاه‌ها باید به جای تکیه صرف به

-
1. Sosik. Koul. & Cameron
 - 2 . Saepudin & Mulyono

تحقیقات آکادمیک به پرورش استعداد، کمک به فرهنگ، جامعه و توسعه محلی تأکید بیشتری داشته باشند (تینگ، ۱، چنگ ۲ تینگ، ۲-۱)،

غم انگیز است که علیرغم اینکه دانش‌آموزان عامل اصلی سیستم مدارس متوسطه هستند در مقابل مسائل و مشکلات اجتماعی حمایت نشده‌اند و مدیریت این بخش وظیفه اصلی مدیر مدرسه، معلمان و حتی کارکنان غیرآموزشی است (ایزوگبور و ویکتور^۳، ۲۲-۲۴). از جمله مسئولیتهای جامعه را که بر عهده مدیران مدارس متوسطه هست شامل بهداشت، رفاه، حمایت و خدمات انسانی است باید فعالیتهای آموزشی و پرورشی در مسئولیت اجتماعی به عنوان فرایند اصلی قالب بندی، و باعث مشروعیت دهی به ابتکارات نزد ذی نفعان شود (هفرن^۴، ۲۰۲۱). تربیت شهروندانی مسئول و متعهد به ارزش‌ها و هنجارهای جامعه (طالبی و خوشبین، ۱۳۹۲، ۲۱۵)، فرهنگ‌پذیری، جامعه‌پذیری، پرورش سیاسی، تربیت حرفه‌ای، تخصصی، نوآوری و تغییر، رشد شخصیت، تسهیل تحرک اجتماعی (علاقه‌بند، ۱۳۹۷، ۷)، آموزش مهارت‌های اجتماعی- ارتباطی (نیک‌پور و شریعت‌باقری^۵، ۱۳۹۷، ۲۰۹)، آموزش تنظیم هیجانی، خودتنظیمی (جعفری و همکاران، ۱۳۹۶، ۹۹). آموزش مسئولیت اجتماعی، ایفای مسئولیت اجتماعی، تحمل تفاوت‌ها و احترام گذاشتن در یک جامعه دموکراتیک (تورمن^۶، ۲۰۱۱، ۲۷۶) از دیگر کارکردهای اجتماعی مدیران مدارس متوسطه است.

اجرای مسئولیت اجتماعی مزایای زیادی دارد از جمله می‌توان به اثربخشی، عملکرد خوب در مدرسه، موفقیت مدرسه و پیشرفت تحصیلی، برون‌سپاری، کاهش آسیب اجتماعی به کارکنان، تعهدپذیری، افزایش تعهد، هویت‌پذیری کارکنان، رضایت ذی‌نفعان، مشروعیت‌دهی (بارخدا و احمدحیدری، ۱۳۹۹، ۳۸۷)، کمک به توسعه پایدار، افزایش اشتغال، نوآوری تکنولوژیکی، هماهنگی و ثبات اجتماعی (آگوستین^۶، جوستین و مینکوت-هنریکسون^۶، ۲۰۱۵).

-
- 1 . Ting
 - 2 . Cheng,
 - 3 . Ezeugbor & Victor
 - 4 . Heffernan
 - 5 . Toremén
 - 6 . Augustinien, Jociene & Minkute-Henrikson

(۷۴)، تحقق جامعه مدنی (مالکی، آسین و کبیبی^۱، ۲۰۱۰) جذب، حفظ، انگیزش و تعهد عاطفی کارکنان (ملک‌زاده، وسن کامل عفلوک الحسناوی و ادیب‌زاده، ۱۳۹۸، ۱۱). افزایش وفاداری ذی‌نفعان، افزایش کارایی عملکرد، کاهش هزینه‌های عملیاتی، کاهش هزینه‌های مدیریت ریسک، بهبود روابط (جانکل و جانکلوا^۲، ۲۰۱۷، ۵۳)، افزایش توان رقابتی، موفقیت‌های مالی، کاهش مصرف منابع (هی^۳ و دیگران، ۲۰۱۹)، وجهه، اعتبار و جلب اعتماد محیطی (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۳، ۳۱) اشاره کرد.

در جوامعی که اعتماد تنها به خانواده هسته‌ای یا خویشاوندی محدود می‌شود (رئالو، آلپک و جرینفیلد^۴، ۲۰۰۸، ۴۴۸). تنوع قومی بیشتر می‌تواند تعامل مدنی در جوامع محلی را کاهش دهد (اکرار و رادینگر^۵، ۲۰۱۹). نتایج مطالعات حکایت از کمبود مسئولیت اجتماعی در سطح جامعه ایران و خصوصاً استان لرستان با توجه به بافت خانواده هسته‌ای یا خویشاوندی دارد بدون شک در صورت توجه و پیاده‌سازی آن در مدارس متوسطه و تمرکز تربیت دانش‌آموزان در این حوزه بیشتر به لایه‌های فرهنگ عامه نفوذ پیدا می‌کند مدرسه به عنوان اشاعه‌دهنده تربیت، اخلاق و فرهنگ در سطوح مختلف جامعه با توجه به دارا بودن بیشترین تعداد مخاطب و خانواده‌های ایشان می‌تواند نقش مهمی در این زمینه داشته باشد. همچنان که الوارزا، لوزانوب و فرناندز^۶ (۲۰۲۰) نقل کرده‌اند اگر مسئولیت اجتماعی در مدیریت و همه زمینه‌های فعالیت دانشگاه ادغام شود می‌تواند در تمام جامعه تحکیم شود به عبارتی با الگوگیری و امکان تجزیه و تحلیل رفتارهای مسئولانه اجتماعی به مدیریت عملکرد کمک می‌کند.

مدارس متوسطه نیز در چارچوب نظام آموزش و پرورش در محیط اجتماعی پیوسته در حال تغییر و تحول، فعالیت می‌کند و مستقیم یا غیرمستقیم بر جامعه اثر می‌گذارد (آگوستین،

-
- 1 . Maliki, Asain & Kebbi
 - 2 . Jankel & Jankalova
 - 3 . He
 - 4 . Realo, Allik & Greenfield
 - 5 . Ekrar & Radinger
 - 6 . Álvarez, Lozano & Fernández-Fernández

جوستین و مینکوت - هنریکسون، ۲۰۱۵، ۷۵). بنابراین انجام این پژوهش به کارگیری و پیاده‌سازی نتایج حاصل از آن می‌تواند به ارتقاء اهمیت مسئولیت اجتماعی در مدارس متوسطه و نشر آن به جامعه موثر باشد و به مدیران آموزش و پرورش کمک نماید تا با توجه ویژه به شایستگی مدیران در برنامه‌های توسعه مدیریت سازمان ثبت، و به دنبال آن کمک به تحقق مسئولیت اجتماعی باشد.

مسئولیت اجتماعی به نگرانی افراد نسبت به دیگر افراد جامعه اشاره دارد که فراتر از منافع شخصی است (چنگ، چونگ و چانگ^۱، ۲۰۲۱، ۵۵). مسئولیت اجتماعی مستلزم شکلی از مدیریت است که می‌خواهد به پیشگیری از تأثیرات منفی و ترویج اشکال پایدار توسعه بپردازد. این مشارکت و پیوند با جامعه به توسعه پایدار جامعه پیوند می‌خورد (جانکل و جانکلوا، ۲۰۱۷، ۵۱) و می‌بایست به استانداردهای زندگی اجتماعی افراد جامعه، پاسخگویی اجتماعی در مقابل ذی‌نفعان و سایرین، دغدغه‌های محیط زیست، امور اجتماعی و بشردوستی اهمیت داده و سیاست‌های سازمانی مربوط به مسئولیت اجتماعی تدوین شود (نجف‌زاده اوجقاز، کریم‌زاده و ناظم، ۱۴۰۰، ۲).

از آنجا که منابع انسانی هر سازمان به عنوان عامل مزیت رقابتی و قابلیت اساسی و مهمترین سرمایه در هر سازمان هستن (ایوان و چان^۲، ۲۰۱۹). باید مفهوم مسئولیت اجتماعی را در محدوده مدیریت و ارتباط آن با محیط قرار داد (الوارزا، لوزانوب و فرناندز ۲۰۲۰). میرکمالی به نقل از دوبرین و آیرلند مسئولیت اجتماعی را تعهد و مسئولیت مدیریت در جامعه و افراد جامعه به هنگام تصمیم‌گیری‌ها و رفتارهای مدیریتی می‌داند در این رویکرد، مدیران علاوه بر آنکه باید منافع و حقوق سازمان خود را تأمین کنند باید به عنوان یک امر اخلاقی در راه تأمین رفاه، آسایش، نیازها و علایق مردم جامعه نیز مشارکت داشته باشند از جهت دیگر، نباید تصمیمات و رفتارهای مدیریتی منجر به وارد کردن خسارت زیان و آسیب به جامعه و افراد آن شود. به‌طور مثال اگر مدیریت نتواند برنامه‌های آموزش نیروهای انسانی را بر اساس

1 . Cheng , Cheung & Chung

2 . Evans & Chun

نیازهای جامعه طراحی کند سبب بیکاری، اتلاف نیروها و هدر دادن سرمایه‌های ملی می‌شود. در این صورت مدیر به مسئولیت خود عمل نکرده است. (میرکمالی و حاج‌خزیمه ۱۳۹۵، ۳۱۷). مسئولیت اجتماعی کمک به حل مشکلات اجتماعی برای رسیدن به راه‌حل، صلح اجتماعی طولانی‌مدت، انطباق فرد با جامعه، اشتراک‌گذاری، احترام به حقوق بشر به طور داوطلبانه، نوع دوستی و تبادل اطلاعات است (تورمن، ۲۰۱۱، ۲۷۳).

آموزش دوره متوسطه به دو دلیل دارای اهمیت ویژه است. یکی اینکه بخش عمده دانش‌آموختگان این دوره مستقیماً وارد بازار کار شده و احتمالاً فرصت دیگری برای دریافت آموزش رسمی در اختیار نخواهند داشت. دوم اینکه پذیرفته شدگان کنکور دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی را دانش‌آموختگان دوره متوسطه تشکیل می‌دهند. بنابراین کمیت و کیفیت آموزش اثر مستقیمی بر برونداد این دوره خواهد داشت. (عبدالهی، ۱۳۹۲، ۹۵). از طرفی این دوران به دلیل اینکه نوجوانان را در برمی‌گیرد که از نظر روانی تنش‌زا، اضطراب‌آور، مشکلات شخصیتی، عاطفی، را به همراه دارند (نیک‌پور و شریعت‌باقری، ۱۳۹۷، ۲۰۸).

با توجه به اینکه پژوهش‌های فراوانی در خصوص مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، دانشگاه‌ها شده است تحقیقات مسئولیت اجتماعی مرتبط با آموزش مدارس بیشتر محدود به تحقق آموزش مسئولیت‌اجتماعی در دروس دانش‌آموزان بوده است و پژوهش به صورت کاربردی و ملموس و به دور از انتزاع در خصوص مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه انجام نشده است. بنابراین با توجه به مطالب مطرح شده شناسایی شاخص‌های مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه و اعتبارسنجی آن در استان لرستان ضروری است.

مبانی نظری

بوون^۱ (۱۹۵۳) تعریف اولیه‌ای از مسئولیت‌های اجتماعی بازرگانان به تعهدات تجار برای پی‌گیری سیاست‌ها، اتخاذ تصمیمات، یا پیروی از خطوط عملیاتی که از نظر اهداف و ارزش‌های جامعه مطلوب هستند، اشاره دارد، (کارول^۲، ۱۹۹۹، ۲۷۰). هنوز هیچ توافقی در

1. Bowen
2. Carroll

مورد تعریف مسئولیت اجتماعی حاصل نشده است زیرا این امر با توجه به بافت اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و محیط زیست متفاوت است (گالوا^۱، و همکاران، ۲۰۱۹، ۲۹۰).

کارول (۱۹۷۹) بعد اقتصادی، بعد حقوقی، بعد اخلاقی و بعد فداکاری را به عنوان ابعاد مدل مسئولیت اجتماعی ذکر کرد. فلمینگ^۲ (۲۰۰۲) نیز آلوده نکردن محیط زیست، تبعیض قائل نشدن در استخدام، عدم انجام فعالیت‌های غیراخلاقی و به طور کلی مشارکت مثبت در زندگی اجتماعی را از مصادیق مسئولیت اجتماعی می‌داند. همچنین وود^۳ (۲۰۰۹) خیرخواهی و قومیت را از اصول مسئولیت اجتماعی بر می‌شمرد. همچنین اجبایک^۴ و همکاران مهارت‌های اجتماعی مانند مذاکره، مشارکت، بازبودن و ارزش‌های اجتماعی مانند اعتماد، احترام، عدالت، هماهنگی و مراقبت را برای پایداری اجتماعی لازم می‌داند. کوسومانینگروم^۵ و همکاران (۲۰۱۷) معتقدند سیاست اجرای آموزش با استفاده از اصل عدم تمرکز فرصت‌های زیادی را برای مشارکت جامعه به روش‌های مختلف فراهم می‌کند.

پژوهش‌هایی در خصوص لزوم توجه به مسئولیت اجتماعی، ارتباط مدارس متوسطه با جامعه و لزوم تقویت مسئولیت اجتماعی در دانش‌آموزان و تأکید بر مشارکت مدنی آنان انجام شده است (صدیقی و همکاران، ۲۰۱۹؛ جانکل و جانکلوا، ۲۰۱۷؛ کابنرو، ۲۰۱۷؛ آرگون، ۷، ۲۰۱۵؛ تورکهرمان، ۸، ۲۰۱۵).

بارخدا و احمدحیدری (۱۳۹۹) در مقاله‌ای نتیجه گرفتند نتایج پژوهش نشان داد مسئولیت‌پذیری ارتباط مثبت و معناداری با اثربخشی دارد در رابطه با وضعیت ابعاد مسئولیت‌پذیری نیز ارزش و اهمیت ابعاد در دیدگاه معلمان به ترتیب شامل ابعاد اخلاقی، اقتصادی، اجتماعی و قانونی است. قاسمی، برکت و امیدیان (۱۳۹۹) در پژوهشی مسئولیت

-
1. Galva
 2. Fleming
 3. Wood
 4. Ajibike
 5. Kusumaningrum
 6. Carbonero
 7. Argon
 8. Turkkahraman

اخلاقی، اقتصادی، قانونی، استراتژیک، شفافیت ارائه و پاسخگویی به عنوان مؤلفه‌های اصلی مسئولیت اجتماعی برشمردند. زهرا مرادی کرکندی (۱۳۹۸) در پژوهشی عنوان کردند جامعه‌پذیری سازمانی با مسئولیت اجتماعی معلمان متوسطه شهرستان شاهین دژ و ابعاد آنها تأثیر معناداری دارد.

تینگ^۱، چنگ^۲ و تینگ، (۲۰۲۱) بیان نمودند درک فراگیران از مسئولیت اجتماعی و ظرفیت آنها را برای مقابله با مسائل پیچیده و مسائل با ساختار مبهم، توانایی به کار بستن دانش حرفه‌ای، ایجاد تیم و مهارت‌های ارتباطی و کسب موفقیت ارتباط مستقیم دارد. پیتزوتیلو و ونزیا^۳، (۲۰۲۱) بیان نمودند مسئولیت اجتماعی موجب بلوغ پایدار در آموزش و پرورش و سرانجام دستیابی به توسعه پایدار می‌شود و موجب تسهیل در سیاست‌های توسعه پایدار می‌شود.

امیلی^۴ و همکاران (۲۰۱۹) نتیجه گرفتند مسئولیت اجتماعی مرتبط با رشد اخلاقی دانش‌آموزان بوده و بر تمایل دانش‌آموز به مسائل اجتماعی که منعکس‌کننده سطوح بالاتری از رشد اخلاقی است، تأثیر می‌گذارد. زنان مسئولیت اجتماعی را به میزان بیشتری نسبت به مردان درک می‌کنند، سطح مسئولیت اجتماعی برای دختران بیشتر از پسران در دبیرستان‌های آکادمیک و حرفه‌ای بود و نوع مدرسه سطوح مسئولیت اجتماعی برای پسران را تعدیل می‌کند. با توجه به مطالب مطرح شده سوال اصلی در پژوهش حاضر این است که :
شاخص‌های مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه کدام است؟ و ارزیابی آن چگونه است؟

روش تحقیق

پژوهش حاضر به منظور تدوین و ارزیابی شاخص‌های مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه استان لرستان انجام شد. این پژوهش از نوع کاربردی و به روش آمیخته اکتشافی

-
- 1 . Ting
 - 2 . Cheng
 - 3 . Pizzutilo & Venezia
 - 4 . Emily

(کیفی-کمی) و ابزارسازی انجام شد مرحله نخست در بخش کیفی پژوهش، چون پاسخ به پرسش‌های پژوهش از تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان به دست آمد دارای رویکرد پدیدارشناسی است. مرحله کمی پژوهش به اعتبار یابی یافته‌های مرحله اول بخش کیفی پرداخت و از روش تحقیق توصیفی-پیمایشی استفاده شد. در بخش کیفی مشارکت‌کنندگان از بین صاحب‌نظران مطلع و مرتبط با ده سال سابقه مدیریتی به روش هدفمند انتخاب شدند.

جدول شماره ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناسی مشارکت‌کنندگان در بخش کیفی

سن	سطح تحصیلات شرکت‌کننده	شغل مصاحبه شونده	جنسیت شرکت‌کننده	کد مصاحبه
۳۸	دکتری مدیریت آموزشی	مدیر دبیرستان	زن	۱
۵۵	فوق لیسانس	مدیر ارشد آموزش و پرورش	مرد	۲
۳۳	دکترای تخصصی رشته مدیریت آموزشی	عضو هیأت علمی دانشگاه	زن	۳
۴۸	دکترای تخصصی - مدیریت	عضو هیأت علمی دانشگاه - مولف مقاله با موضوع مسئولیت اجتماعی	مرد	۴
۴۴	دکتری مدیریت آموزشی	مدیر مجرب دبیرستان	مرد	۵
۵۵	دانشجوی دکتری	مدیر مجرب دبیرستان	زن	۶
۳۹	دانشجوی دکتری	مدیر مجرب دبیرستان	زن	۷
۴۵	دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی	مدیر مجرب دبیرستان	مرد	۸
۴۵	دانشجوی دکتری	مدیر مجرب دبیرستان	زن	۹
۴۸	دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی	مدیر مجرب دبیرستان	مرد	۱۰
۴۲	دانشجوی دکتری	مدیر مجرب دبیرستان	مرد	۱۱
۴۳	دکتری	عضو هیأت علمی دانشگاه	زن	۱۲

حجم نمونه بر مبنای اصل اشباع نظری داده‌ها و رسیدن به تکرار داده‌ها بود در پژوهش حاضر تعداد مشارکت‌کنندگان در این بخش به ۱۲ نفر رسید. روش گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود برای اعتباریابی مدل از معیار قابلیت اعتماد لینکلن و گوبا (۱۹۸۵) استفاده شد که شامل قابلیت اعتبار، قابلیت انتقال، قابلیت تأیید و قابلیت اطمینان است به این منظور کدها و داده‌های استخراج شده در اختیار سه نفر از اساتید مطلع جهت بررسی قرار داده شد و نظرات آنها در روند کدگذاری و مقوله‌بندی اعمال شد. به علت لزوم رعایت پروتکل‌های بهداشتی در خصوص بیماری کرونا اکثریت مصاحبه‌ها به صورت تلفنی در مدت زمان ۴۵ تا ۶۰ دقیقه انجام شد و پس از هماهنگی با شرکت‌کنندگان مصاحبه‌ها ضبط و سپس مکتوب شد. بعد از بررسی گزینه‌ها، داده‌های خام و کاهش داده‌ها به روش تحلیل محتوا کدگذاری و مقوله‌بندی شد. و تعداد ۶ شاخص و ۵۵ زیرشاخص به دست آمد.

جامعه آماری در بخش کمی شامل کلیه مدیران مدارس متوسطه استان لرستان به تعداد ۱۳۳۳ نفر در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بود که با استفاده از فرمول کوکران و فرمول‌های اصلاحی تعداد افراد نمونه به ۲۳۸ رسید روش نمونه‌گیری تصادفی ساده بود.

جدول شماره ۲. ویژگی‌های جمعیت‌شناسی بخش کمی تحقیق

درصد	فراوانی	گروه‌ها	ویژگی‌های جمعیت‌شناسی
۵۵	۱۳۱	زن	جنسیت
۰/۴۴	۱۰۷	مرد	
۰/۸۴	۲	زیر ۳۰ سال	سن
۲۷	۶۴	بین ۳۱ تا ۴۰ سال	
۵۴	۱۲۹	بین ۴۱ تا ۵۰ سال	
۱۸	۴۳	سن ۵۰ سال به بالا	
۰/۷	۱	دیپلم و پائین‌تر	مدرک تحصیلی
۶	۱۵	فوق دیپلم	
۴۲	۱۰۲	لیسانس	
۵۰	۱۲۰	کارشناسی ارشد و بالاتر	سابقه مدیریتی
۵	۱۳	۵ سال و کمتر	
۵	۱۲	۶ تا ۱۰ سال	
۱۸	۴۴	۱۱ تا ۱۵ سال	
۱۰۰	۲۳۸	کل	

ابزار گردآوری داده‌های پژوهش در بخش کمی پرسشنامه محقق ساخته بود که از طریق نتایج بخش کیفی حاصل شد. پرسشنامه شامل ۵۵ سوال بسته پاسخ و براساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت ساخته شد. برای اطمینان از این‌که سوالات ابزار به بهترین نحو جهت اندازه‌گیری محتوا طراحی شده، از شاخص روایی محتوا (CVI) استفاده شد.

^۱ Content Validity Index (CVI)

جدول شماره ۳. نتایج شاخص‌های شناسایی شده

گویه‌ها	CVR	CVI
مسئولیت بالندگی معنوی	۰,۸	۰,۸
مسئولیت پایداری محیطی	۰,۶	۰,۹
مسئولیت پویایی اقتصادی	۰,۸	۰,۹
مسئولیت حامی‌گری پایدار	۰,۸	۰,۹
مسئولیت اعتلای اجتماعی	۰,۸	۰,۸
مسئولیت فرهیخته‌پروری	۱	۰,۹

نتایج به دست آمده تمامی گویه‌ها، دارای CVR بیشتر از ۰,۶۲ هستند. بنابراین گویه‌ها از روایی محتوایی مناسب برخوردارند. همچنین CVI تمامی گویه‌ها از ۰,۷۹ بیشتر است بنابراین روایی سازه تمامی گویه‌ها مناسب است.

پایایی ۱ پرسشنامه نیز در یک مطالعه مقدماتی به تعداد ۳۰ عدد پرسشنامه توزیع و جمع‌آوری شده، با استفاده از داده‌های به دست آمده از پرسشنامه و به کمک نرم‌افزار آماری SPSS میزان ضریب پایایی با روش آلفای کرونباخ عدد ۰,۸۵۸ محاسبه شد و نشان دهنده این است که این پرسشنامه از پایایی قابل قبول و مناسبی برخوردار است.

جدول شماره ۴. آلفای کرونباخ کل

شاخص	آلفای کرونباخ	شاخص‌ها	نتیجه آزمون
پایایی کل	۰/۸۵۸	۱۹	تایید

^۱. Reliability

تحلیل یافته‌ها

در خصوص پاسخگویی به سوال پژوهشی مبنی بر شناسایی شاخص‌های مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه است با رویکرد استقرایی، مطابق جدول به طراحی پرسشنامه با ابعاد و گویه‌های پرسشنامه پرداخته شد.

جدول شماره ۵. پرسشنامه

ابعاد	ردیف	گویه‌های پرسشنامه
فرهیخته‌پروری	۱	برای جذب و نگهداری استعدادها برای ارتقاء کیفیت آموزش تلاش می‌کنم
	۲	در همه حال خود را پاسخگو و مسئول می‌دانم
	۳	به ارتقاء انگیزه در دانش آموزان، معلمان و والدین اهمیت می‌دهم
	۴	برای هدایت تحصیلی کارشناسی و مفید تلاش می‌کنم
	۵	شهرت و خوشنامی مدرسه از اولویت‌های کاری من است
	۶	برای تقویت مشاوره امکانات لازم را در اختیار آنها قرار می‌دهم
	۷	برای کارآمدسازی یاددهی - یادگیری به معلمان تأکید می‌کنم
	۸	به کشف خلاقیت در دانش آموزان بها می‌دهم
	۹	به تلاش و کوشش مستمر و پیوسته دانش آموزان تأکید می‌کنم
	۱۰	بر ارزشیابی کیفی تأکید و آنرا پیاده‌سازی می‌کنم
مسئولیت	۱۱	در حد توان سعی در برقراری عدالت آموزشی دارم
	۱۲	شرایط لازم را برای موفقیت دانش آموزان و معلمان فراهم می‌کنم
	۱۳	به فرهنگ بومی دانش آموزان و معلمان احترام می‌گذارم

برای نهادینه سازی عفاف و حجاب در دختران و پسران تلاش می‌کنم	۱۴	بالندگی معنوی	
سعی میکنم به جای نصیحت الگوی تربیتی خوبی برای دانش آموزان باشم	۱۵		
با برافراشتن پرچم ملی و برپایی سرود ملی احترام به فرهنگ ملی را نهادینه می‌کنم	۱۶		
با پیاده‌سازی برنامه‌های مختلف برای توسعه و ترویج فرهنگ اسلامی تلاش می‌کنم	۱۷		
با برگزاری برنامه‌های مختلف برای نهادینه‌سازی فرهنگ کتابخوانی تلاش می‌کنم	۱۸		
به تربیت اخلاقی دانش‌آموزان بیش از آموزش اهمیت می‌دهم	۱۹		
برای ارتقاء فرهنگ عمومی و از بین بردن مشکلات فرهنگی تلاش می‌کنم	۲۰		
تمهیدات لازم جهت حفظ امنیت و سلامتی دانش‌آموزان انجام می‌دهم	۲۱		مسئولیت پایداری محیطی
آموزش‌های زیست محیطی را از وظایف مسلم خود می‌دانم	۲۲		
در بحران‌های محیطی با تمام ظرفیت‌ها به اجتماع کمک می‌کنم	۲۳		
آموزش صرفه جویی در مصرف انرژی را جزء ضروریات در مدارس متوسطه می‌دانم	۲۴		
همواره بر رعایت بهداشت محیط تأکید می‌کنم	۲۵		
به ایجاد و نگهداری از فضای سبز اهمیت می‌دهم	۲۶		

دغدغه ارتقاء فرهنگ زیست محیطی را دارم	۲۷	
به طور مرتب به شفاف سازی مالی و عملکردی می پردازم	۲۸	مسئولیت پویایی اقتصادی
استفاده از کالای ایرانی را مداوم آموزش می دهم	۲۹	
از تمام ظرفیت‌ها برای جذب خیرین استفاده می کنم	۳۰	
در صورت کاهش هزینه‌ها از برون‌سپاری استفاده می کنم	۳۱	
در برنامه‌ریزی‌ها آینده‌نگری دارم	۳۲	
به جذب منابع مالی برای مدرسه از تمام راه‌های ممکن تلاش می‌کنم	۳۳	
آموزش صرفه جویی و قناعت به دانش‌آموزان را یک امر ضروری می دانم	۳۴	
از همه مجموعه تحت مدیریت خود حمایتگری مالی در حد امکان انجام می‌دهم	۳۵	
برای اهمیت کارآفرینی و توجه به درآمد و اشتغال برنامه‌هایی در مدرسه انجام می‌دهم	۳۶	
به هوشمندسازی مدارس متوسطه اهمیت می دهم	۳۷	
به سلامت روانی دانش آموزان اهمیت داده و در حد توان مراقبت می‌کنم	۳۸	مسئولیت حامی‌گری پایدار
توانمندسازی را از مسئولیت‌های مدیریتی خود می‌دانم	۳۹	
برای گسترش نیکوکاری تلاش می‌کنم	۴۰	
برای معلمان، دانش‌آموزان و اولیاء مسند حمایتگری هستم	۴۱	
در ارتباطات با همگان مردم‌داری می‌کنم	۴۲	مسئولیت اعتلای اجتماعی
به ارتقاء اعتماد اجتماعی در محیط بها می‌دهم	۴۳	
سعی می‌کنم از تبعیض جلوگیری کنم	۴۴	

مشارکت با جامعه را در پیشبرد امورات مدرسه ضروری می دانم	۴۵	
همواره اختلافات را مدیریت می کنم	۴۶	
برای انجام کارها تیم سازی را در اولویت قرار می دهم	۴۷	
ارتقاء آگاهی اجتماعی را از وظایف مدرسه می دانم	۴۸	
همواره ارتباطات انسانی را تسهیل گر موفقیت و دستیابی به اهداف می دانم	۴۹	
برای پرورس احساس مسئولیت در معلمان و دانش آموزان تلاش می کنم	۵۰	
به نهادهای سازی قانون اهمیت می دهم	۵۱	
ترویج دموکراسی را از آموزش ها و برنامه های مدرسه می دانم	۵۲	
برای تبدیل شهروند خوب از دانش آموزان تلاش می کنم	۵۳	
به توسعه مهارت‌های اجتماعی اهمیت می دهم و برای آن برنامه ریزی می کنم	۵۴	
آسیب‌های اجتماعی را در بین دانش آموزان شناسایی و برای پیشگیری و ریشه‌کنی آن تلاش می کنم	۵۵	

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS در دو بخش توصیفی و استنباطی انجام شد. و سپس از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. پرسشنامه به صورت آنلاین و به تعداد بیشتر از حجم نمونه ارسال و در نهایت تعداد ۳۲۸ مورد به اندازه حجم نمونه پاسخ کامل تر داده شد. روش تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS در بخش کمی آزمون‌های توصیفی (میانگین، فراوانی و...) و تحلیل ساختار عاملی بود

جدول ۶. تحلیل توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیرها	میانگین	میان	انحراف معیار
مسئولیت بالندگی معنوی	۳/۵۹	۳/۱۵	۱/۰۲۸
مسئولیت پایداری محیطی	۳/۵۴	۳/۳۷	۱/۰۴۱
مسئولیت پویایی اقتصادی	۳/۹۱	۳/۳۶	۱/۰۷۷
مسئولیت حامی گری پایدار	۳/۹۴	۳/۵۸	۰/۸۹۹
مسئولیت اعتلای اجتماعی	۳/۹۶	۳/۴۲	۰/۷۷۶
مسئولیت فرهیخته پروری	۴	۳/۷۶	۰/۷۳۶

میانگین اکثر متغیرها در یک طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت بالای عدد ۳ محاسبه شده است که خبر از توافق نسبی متغیر در نمونه می‌دهد همچنین پراکندگی‌های همه متغیرها بالای ۰/۵ می‌باشد.

برای بررسی فرضیه‌های تحقیق مبتنی بر این مقیاس، نخست باید صحت مقیاس مورد استفاده تأیید شود. از تحلیل عاملی تأییدی برای سنجش روابط متغیرهای پنهان با گویه‌های سنجش آنها استفاده شده است.

جدول شماره ۷. شاخص های برازش

شاخص ها	X2/df	RMSEA	NFI	CFI	GFI	IFI	RFI	SRMR	AGFI
میزان قابل قبول	۳-۱	< ۰/۱	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۰۹	> ۰/۸
مسئولیت فرهیخته پروری	۱/۶۹۱	۰/۰۱۲	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۲۴	۰/۹۷
بالندگی معنوی	۱/۶۹۱	۰/۰۱۲	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۲۴	۰/۹۷
پایداری محیطی	۱/۶۰۸	۰/۰۱۳	۰/۹۳	۰/۹۶	۰/۹۹	۰/۹۵	۰/۹۳	۰/۲۱	۰/۸۹
پویایی اقتصادی	۲/۳۷۸	۰/۰۵۹	۰/۹۴	۰/۹۷	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۲۶	۰/۸۸
حمایت پایدار	۲/۰۸۲	۰/۰۷۶	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۳	۰/۹۹	۰/۹۴	۰/۱۶	۰/۹۳
اعتلای اجتماعی	۲/۲۲۴	۰/۰۴۱	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۳	۰/۹۹	۰/۹۴	۰/۱۶	۰/۹۳

خطای جذر میانگین مربعات (RMSEA): مقدار RMSEA به دست آمده برای هر شش متغیر با توجه به مقدار استاندارد کمتر از ۰/۱ و مطلوب می باشد.

شاخص های تطبیقی (NFI، CFI، RFI، IFI)

مقدار NFI یا شاخص برازش هنجار شده بتلر- بونت به دست آمده برای هر شش متغیر کمتر از ۰/۹ به دست آمده که با توجه به مقدار استاندارد ۰/۹، برازش مطلوب است. مقدار RFI یا شاخص برازش نسبی به برازش مناسب مدل اشاره دارد. مقدار IFI یا شاخص برازش افزایشی به برازش مناسب مدل اشاره دارد. مقدار CFI یا شاخص برازش تطبیقی به برازش مناسب مدل اشاره دارد. کای اسکور بهنجار (X2/df): نسبت کای دو به درجه آزادی برابر ۱/۶۹۱ و مطلوب می باشد. در کل با توجه به کلیه شاخص های می توان گفت مدل از برازش مناسبی برخوردار است. بارهای عاملی نشان دهنده میزان تأثیر متغیر مشاهده شده در تبیین و اندازه گیری متغیرهای پنهان مربوط به خود می باشد. برای تأیید بار عاملی به سطح معناداری توجه می شود.

بار عاملی مشاهده در تمامی متغیرها مقداری بزرگتر از ۰/۳ دارد که نشان می دهد همبستگی بین متغیرهای پنهان (ابعاد هر یک از سازه های اصلی) با متغیرهای قابل مشاهده قابل قبول است. پس از اینکه همبستگی متغیرها شناسائی گردید آزمون معناداری صورت گرفت و جهت بررسی معنادار بودن رابطه بین متغیرها از آماره t-value در سطح خطای ۰/۰۵ بررسی

شد و آماره آزمون t -value همه متغیرها از مقدار بحرانی $1/96$ بزرگتر بود، در نتیجه همبستگی‌های مشاهده شده معنادار است.

همچنین روایی همگرا ۱۱ نیز محاسبه شده است. روایی همگرا میانگین واریانس استخراج ۲ (AVE) و پایایی مرکب ۳ (CR) محاسبه می‌شود. باید روابط زیر برقرار باشد:

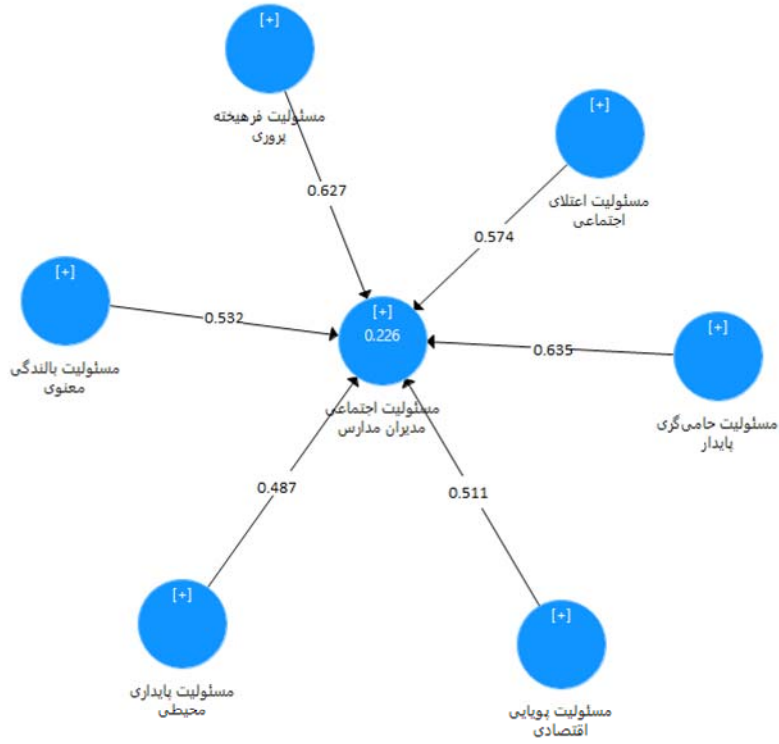
$$\begin{aligned} CR &> 0.7 \\ CR &> AVE \\ AVE &> 0.5 \end{aligned}$$

جدول شماره ۸. روایی همگرا و پایایی متغیرهای تحقیق

نام متغیرها	آلفای کرونباخ	AVE	CR
مسئولیت بالندگی معنوی	۰,۷۹۳	۰,۶۱۱	۰,۷۴۵
مسئولیت پایداری محیطی	۰,۷۵۰	۰,۶۳۳	۰,۷۹۸
مسئولیت پویایی اقتصادی	۰,۷۵۷	۰,۶۶۷	۰,۷۰۲
مسئولیت حامی گری پایدار	۰,۷۴۴	۰,۶۲۳	۰,۷۵۳
مسئولیت اعتلای اجتماعی	۰,۷۳۶	۰,۶۷۹	۰,۷۸۶
مسئولیت فرهیخته پروری	۰,۷۴۱	۰,۶۲۵	۰,۷۹۹

آلفای کرونباخ تمامی متغیرها بزرگتر از $0/6$ بوده بنابراین از نظر پایایی تمامی متغیرها مورد تایید است. مقدار میانگین واریانس استخراج شده (AVE) همواره بزرگتر از $0/5$ است بنابراین روایی همگرا نیز تایید می‌شود. مقدار پایایی مرکب (CR) نیز بزرگتر از AVE است. فرضیه‌های پایه‌ای تحقیق در جدول مورد بررسی قرار گرفته است.

- 1 . Convergent Validity
- 2 . Average Variance Extracted (AVE)
- 3 . Composite Reliability (CR)

نمودار (۱) مدل معادلات ساختاری کلی پژوهش (بار عاملی)

جدول شماره ۹. بار عاملی و آماره تی

نتیجه آزمون	آماره T	بار عاملی	متغیر وابسته	متغیرهای مستقل
تایید	۵,۳۴۹	۰,۵۳۲	مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه	مسئولیت بالندگی معنوی
تایید	۷,۲۶۱	۰,۴۸۷		مسئولیت پایداری محیطی
تایید	۴,۰۸۷	۰,۵۱۱		مسئولیت پویایی اقتصادی
تایید	۵,۸۲۲	۰,۶۳۵		مسئولیت حامی گری پایدار
تایید	۵,۷۲۱	۰,۵۷۴		مسئولیت اعتلای اجتماعی
تایید	۴,۹۸۳	۰,۶۲۷		مسئولیت فرهیخته پروری

همانطور که در نتایج فوق نشان داده شده است، مسئولیت بالندگی معنوی تأثیر مستقیم و معنی‌داری بر مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه دارد.

مسئولیت پایداری محیطی تأثیر مستقیم و معنی‌داری بر مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه دارد.

مسئولیت پویایی اقتصادی تأثیر مستقیم و معنی‌داری بر مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه دارد.

مسئولیت حامی گری پایدار تأثیر مستقیم و معنی‌داری بر مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه دارد.

مسئولیت اعتلای اجتماعی تأثیر مستقیم و معنی‌داری بر مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه دارد

بحث و نتیجه گیری

مدرسه به عنوان یکی از بزرگترین و اثرگذارترین نهادهای اجتماعی و با فراهم آوردن محیط تربیتی و تعلیمی نقش توسعه اخلاق و دانش را در سطح جامعه به عهده دارد گستردگی و تنوع مخاطبان از جمله دانش‌آموزان، معلمان، والدین، اصناف و جامعه، مدرسه را ناگزیر از پیوند عمیق و مشارکت همه جانبه با اجتماع می‌کند و پاسخگویی به نیازهای جامعه، کیفیت‌بخشی به آموزش و پرورش، حل مسائل بهداشتی، روانی، رفاهی اولویت‌بخشی به رضایت مشتریان و ذی‌نفعان، پاسخگویی و ارائه گزارش به والدین، از جمله مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه به عنوان بزرگترین نهاد اجتماعی است.

براساس نتایج به دست آمده با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی شش شاخص مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه به دست آمد. با توجه به نتایج بار عاملی شاخص‌ها به ترتیب اهمیت شامل مسئولیت حامی‌گری پایدار است که این مسئولیت به حمایت پدرانه مدیر اشاره دارد و به معنای دلسوزی و همدلی برای مخاطبان بوده به طوری که احساس خیرخواهی وی به راحتی توسط دانش‌آموزان، معلمان، والدین و جامعه احساس شود و در همه حال باید نقش حمایتگری و مراقبت‌کنندگی داشته باشد. مدیر ضمن برقراری چتر حمایتی به ارتقاء نیکوکاری در سطح مدرسه و توسعه آن به جامعه و توجه به حفظ و ارتقاء سلامت روانی، باید به مسئولیت توانمندسازی معلمان و اولیاء توجه کند و با برگزاری آموزش‌های مفید به معلمان و آموزش خانواده آن را ارتقاء دهد و در نهایت یکی از تأثیرات مدرسه باید این باشد که حامی‌گری به یک فرهنگ و هنجار پایدار برای جامعه تبدیل شود. این یافته در مدل مسئولیت اجتماعی لانتوس^۱ (۲۰۰۱) نیز مشاهده شده است.

^۱. lantos

در شاخص مسئولیت فرهیخته‌پروری به هدف پرورش انسان آتیه ساز به معنای واقعی پرداخته می‌شود. همان‌گونه که بیان شد مدرسه کارخانه انسان‌سازی و فرهنگ‌سازی است و محصول و ثمره مدرسه دانش‌آموختگانی هستند که سرمایه‌گذاری اصلی و اولیه باید بر روی آنان متمرکز شود. با توجه به زیرشاخص‌ها به جذب و نگهداشت استعدادها و جلوگیری از فرار دکترومعلم‌ها به دانشگاه‌ها، استفاده از آنها در برنامه ریزی و تصمیم‌گیری دلالت دارد. پاسخگویی مدیران بر بی تفاوت نبودن به گله‌ها و مشکلات، متقاعد کردن، رسیدگی به اعتراضات، همراه بودن در قبال مسائل تاکید دارد. ارتقای انگیزه معلمان بیانگر این موضوع است که با ایجاد فضای شاد و سرزنده، تجهیزات نو و امکانات مناسب، تأمین نیازهای فیزیولوژیک، تأمین فضای همدلانه انگیزه‌بخش، افزایش دلبستگی و همبستگی، اغنای روانی در کار، توجه به تفریح و سرگرمی برای افزایش انگیزه معلمان ضروری است. کارآمدسازی هدایت تحصیلی نشان می‌دهد که باید ضمن کمک به خودشناسی دانش‌آموزان، شناخت نیازهای شغلی جامعه مدیران مدارس متوسطه تلاش و برنامه ریزی، این شاخص با تحقیق مزاری، فتح‌تبار فیروزجائی و خبازه (۱۳۹۶)، صحبت‌لو و همکاران (۱۳۹۶) است.

مسئولیت اعتلای اجتماعی به این مطلب اشاره دارد که مدرسه مسئول تربیت جامعه هست در واقع نسل امروز جامعه دانش‌آموز دیروز مدرسه است و افکار، عملکرد و رفتارهای مسئولین و آحاد جامعه همچنین بلوغ و تکامل آن بدون شک از آموزش‌های مدرسه نشأت می‌گیرد. بنابراین سعادت یا شقاوت جامعه تابع کیفیت مدارس متوسطه است به همین دلیل بخشی از مسئولیت اعتلای اجتماعی از عملکرد درست مدیران مدارس متوسطه منبعت می‌شود. مسئولیت اعتلای اجتماعی به عنوان یکی از مولفه‌های مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه با توجه به زیرشاخص‌های آن به موارد ذیل اشاره می‌شود مدیران در این مسئولیت باید ضمن رعایت اصول مردم‌مداری به تسبیط ارتباطات انسانی، ارتقاء اعتماد اجتماعی، مسئولیت ارتقاء مشارکت، تیم‌سازی، مدیریت اختلافات، ارتقاء آگاهی اجتماعی، مدیریت آسیب‌های اجتماعی بپردازند.

مسئولیت بالندگی معنوی به مسئولیت ایجاد ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهایی است که به طور ذاتی انگیزه درونی را در افراد ایجاد می‌کند و نیازهای اساسی را برای حس حال روحانی در افراد فراهم می‌کند و به ایجاد دیدگاه متعالی در خدمت به دیگران می‌پردازد و به پرورش نیازهای معنوی و خوداکتشافی منجر می‌شود (لطفی، جعفری و آراسته، ۱۳۹۸). به گونه ای سبب فرهنگ‌سازی هرچه بیشتر در محیط مدرسه شده و ارزش‌های معنوی و اخلاق‌گرایی را در افراد نهادینه می‌کند. یافته شاخص مسئولیت بالندگی به عنوان یکی از مولفه‌های مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه با توجه به زیر شاخص‌ها به حمایت از فرهنگ بومی و ارتقاء فرهنگ ملی و در کنار آن توسعه و ترویج فرهنگ اسلامی و اهمیت به عفاف و حجاب، الهام‌بخشی خوب، نهادینه‌سازی فرهنگ کتابخوانی ارتقاء، فرهنگ عمومی و تربیت اخلاقی می‌پردازد. این یافته با پژوهش تمدنی جهرمی، ذوالفقاری و کلانتری (۱۳۹۷)، لطفی، جعفری و آراسته، (۱۳۹۷)، امیلی و همکاران (۲۰۱۹)، جانکل و جانکلوا (۲۰۱۷) همخوانی دارد.

مسئولیت پویایی اقتصادی مدیران مدارس متوسطه این مفهوم به عنوان یکی از شاخص‌های مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه به مسئولیت مدیر در قبال حرکت در جهت استقلال مالی مدرسه هست و علاوه بر آن تربیت اقتصادی نسلی که کارآفرین بوده و بار مالی خودش را به دوش می‌کشد و بتوان اطمینان داشت سکانداران مالی خوبی برای آینده کشور هستند. این یافته با توجه به زیر شاخص‌های شفاف‌سازی مالی و عمکردی، جذب منابع مالی، جذب خیرین، آموزش مصرف کالای ایرانی، برون سپاری، مسئولیت آینده‌نگر، صرفه‌جویی، حمایتگر مالی، کارآفرینی و مسئولیت هوشمندسازی مدارس متوسطه پردازد. در ابعاد و ساحت‌های سند تحول بنیادین به تعلیم و تربیت اقتصادی و حرفه‌ای اشاره شده است. این یافته با پژوهش طهماسبی، جباری و نیازآذری، (۱۳۹۹) همخوانی دارد.

مسئولیت پایداری محیطی به مسئولیت مدیر در تربیت نسلی که محیط زیست برایشان مهم بوده و در جهت بهبود آن قدم برمی‌دارند و به آن صدمه نزنند با توجه به زیرشاخص‌های این یافته مدیران موظفند به آموزش زیست محیطی، سلامت جسمی، مدیریت بحران محیطی، صرفه‌جویی در مصرف انرژی، رعایت بهداشت محیط، ایجاد فضای سبز و ارتقاء فرهنگ

زیست محیطی پردازند این مولفه با تحقیقات هالی^۱، (۲۰۱۲) اجبایک و همکاران (۲۰۲۱) همخوانی دارد.

این شاخص‌ها در اکثر مدل‌های مسئولیت اجتماعی آورده شده‌اند. مثل مدل لانتوس (۲۰۰۱)، کارول (۱۹۹۱) مدل مسئولیت اجتماعی دنیسون^۲ (۲۰۰۴)، مدل فلمینگ، ۲۰۰۲، مدل شلدون^۳ (۲۰۱۱)

یافته‌ها و دستاوردهای نهایی پژوهش حاضر، شاخص‌هایی جامع و کامل بر اساس استلزامات و ویژگی‌های مدارس متوسطه است و از سایر پژوهش‌های ارائه‌شده توسط صاحب‌نظران به سبب غیر انتزاعی بودن و کاربردی بودن مناسب‌تر هستند. سایر پژوهش‌های ارائه‌شده برای جوامعی مثل سازمان‌ها، کارکنان، پرستاران، یا سایر نهادها و سازمان‌های غیر آموزشی بوده است و موردی که برای واحدهای آموزشی بوده است خیلی مختصر بوده‌اند و جامعیت و تعمیم‌پذیری آن‌ها بسیار کم است و نمی‌توانند کاربرد اجرایی مناسبی برای شاخص‌های مسئولیت اجتماعی مدیران مدارس متوسطه داشته باشند.

^۱ .Holley

^۲ . Deniison

^۳ . sheldon

کتابنامه

۱. ایلچ، ایوان (۱۹۲۶). مدرسه‌زدایی از جامعه جامعه‌شناسی آموزشی. ترجمه الهه ضرغام (۱۳۸۷). تهران. انتشارات رشد
۲. بارخدا، سید جمال. احمدحیدری، سیده پرستو (۱۳۹۹). مسئولیت‌پذیری اجتماعی راهی برای اثربخشی مدارس متوسطه. فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت مدرسه. (۴) ۸.
۳. بزرگی نژاد خدیجه، زارعی رضا. بررسی دیدگاه‌های دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه در مورد معیارهای اجتماعی-آموزشی انتخاب مدرسه غیردولتی. زن و جامعه (جامعه‌شناسی زنان). (۴) ۱۰ صص ۲۴۵-۲۶۰.
۴. تمدنی جهرمی، مریم. ذوالفقاری، رشید. کلانتری، مهدی (۱۳۹۷). ارائه مدلی به منظور نهادینه کردن آموزش و پرورش معنوی در مدارس متوسطه ابتدایی. پژوهش در نظامهای آموزشی
۵. جعفری، عیسی، غضنفریان، علی اکبری و کمرزین، حمید. (۲۰۱۷). اثربخشی آموزش مهارت‌های مقابله‌ای بر تنظیم هیجانی در نوجوانان بزهکار. مجله دست آوردهای روان‌شناختی. ۲۴(۱)، ۹۷-۱۱۰.
۶. حسینی سنگریزه، اکرم، نیازآذری، کیومرث، عنایتی، ترانه (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر توانمندسازی مدارس متوسطه با تأکید بر نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان. مجله مدیریت مدرسه. ۷(۴).
۷. خنیفر، حسین، میرزایی، نقی، پریشانی، علی، پوربهرزبان، علی، (۱۳۹۷). آسیب‌شناسی پژوهش‌های داخلی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی با رویکرد فراترکیب. فصلنامه علمی مدیریت سازمان‌های دولتی، ۶(۳)، ۸۳-۹۸.
۸. شریعت باقری، فاطمه. نیک‌پور، محمدمهدی (۱۳۹۸). تاثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی-ارتباطی بر مسئولیت‌پذیری و سازگاری دانش‌آموزان. فصلنامه علمی-پژوهشی روشها و مدل‌های روانشناختی، ۹(۳۲)، ۲۰۳-۲۲۰.
۹. صحبت‌لو، علی. آهنچیان، محمدرضا. شعبانیورکی، بختیار. صادق‌زاده قمصری (۱۳۹۸). انسان فرهیخته. فصلنامه تعلیم و تربیت. شماره ۱۳۶
۱۰. نوروزی، محمدرضا؛ دانایی‌فرد، حسن؛ فانی، علی‌اصغر؛ حسن‌زاده، علیرضا (۱۳۹۳). پردازش نظری مسئولیت اجتماعی بر مبنای نظریه داده‌بنیاد. بهبود مدیریت ۴(۲۶) صص ۵-۳۴

۱۱. هوی، وین ک؛ میسکل، سیسل ج؛ (۲۰۱۳) ترجمه: سلیمانی، نادر؛ سفری، محمود؛ نظری، مرتضی. مدیریت آموزشی نظریه، تحقیق و کاربرد. سازمان سمت سال نشر

12. Ajibike, W. A., Adeleke, A. Q., Mohamad, F., Bamgbade, J. A., Nawi, M. N. M., Moshood, T. D. (2021). An Evaluation of environmental sustainability performance via attitudes, social responsibility, and culture: a mediated analysis. *Environmental Challenges*, 100161.
13. Argon, T. (2015). Teacher and Administrator Views on School Principals' accountability. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 15(4), 925-944
14. Augustinien'e, A., Jociene, J., & Minkute-Henrikson, R. (2015). Social responsibility of comprehensive schools: Teachers' point of view. *Socialiniai Mokslai*, 1(87), 74-88.
15. Evans, A; & Chun, E. B. (2019). Are the walls really down? Behavioral and
16. Ezeugbor, C. O., & Victor, A. A. (2018). ADMINISTRATORS' MANAGERIAL COMPETENCIES FOR SUSTAINABLE HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN SECONDARY EDUCATION IN ENUGU STATE, NIGERIA. *European Journal of Education Studies*.
17. Fleming, M. (2002). What is safety culture. *Rail Way Safety Ever Green House*.
18. Galvão, A., Mendes, L., Marques, C., & Mascarenhas, C. (2019). Factors influencing students' corporate social responsibility orientation in higher education. *Journal of cleaner production*, 215, 290-304.
19. Governance in Public Secondary Schools in Aba Education Zone of Abia State
20. He, Q., Chen, X., Wang, G., Zhu, J., Yang, D., Liu, X., & Li, Y. (2019). Managing social responsibility for sustainability in megaprojects: An innovation transitions perspective on success. *Journal of Cleaner Production*, 241, 118395
21. Heffernan, A. (2021). Retaining Australia's school leaders in 'challenging' contexts: The importance of personal relationships in principal turnover decisions. *International Journal of Educational Research*, 105, 101716.
22. Holley, D. (2012). Student attitudes to socially responsible business: a case study of mine workers in Chile. *Social Responsibility Journal*.
23. JANKAL, R., & JANKALOVÁ, M. (2017). SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION. *Human Resources Management & Ergonomics*, 11(2)
24. Kusumaningrum, D. D. E., Ulfatin, N. N., Maisyaroh, M., Triwiyanto, T. T., & Gunawan, I. I. (2017, August). Community Participation in Improving

- Educational Quality. In 2nd International Conference on Educational Management and Administration (CoEMA 2017). Atlantis Press
25. Maliki, A. E., Asain, E. S., & Kebbi, J. (2010). Background variables, social responsibility and academic achievement among Secondary school students in Bayelsa State of Nigeria. *Studies on Home and Community Science*, 4(1), 27-32.
 26. organizational barriers to faculty and staff diversity. *ASHE Higher Education*
 27. Pizzutilo, F., & Venezia, E. (2021). On the maturity of social responsibility and sustainability integration in higher education institutions: Descriptive criteria and conceptual framework. *The International Journal of Management Education*, 19(3), 100515.
 28. Realo, A., Allik, J., & Greenfield, B. (2008). Radius of trust: Social capital in relation to familism and institutional collectivism. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39(4), 447-462.
 29. Saepudin, A., & Mulyono, D. (2019). COMMUNITY EDUCATION IN COMMUNITY DEVELOPMENT. *Jurnal Empowerment*, 8(1), 64-72.
 30. Siddiqui, N., Gorard, S., & See, B. H. (2019). Can learning beyond the classroom impact on social responsibility and academic attainment? An evaluation of the Children's University youth social action programme. *Studies in Educational Evaluation*, 61, 74-82.
 31. Sosik, J. J. Koul, R. & Cameron, J. C. (2017). Gender and contextual differences in social responsibility in Thai schools: a multi-study person versus situation analysis. *Journal of Beliefs & Values*, 38(1), 45-62
 32. Ting, K. H., Cheng, C. T., & Ting, H. Y. (2021). Introducing the problem/project based learning as a learning strategy in University Social Responsibility Program-A study of local revitalization of Coastal Area, Yong-An District of Kaohsiung City. *Marine Policy*, 131, 104546
 33. Toremén, F. (2011). The responsibility education of teacher candidates. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 11(1), 273_277.
 34. Turkkahraman, M. (2015). Education, Teaching and School as A Social Organization. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 186, 381-387
 35. Wood, D.J. (2009). Corporate Social Performance Revisited. *Academy of Management Review*, 16(4):691- 718